

ΑΕΦ104 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

09/10/2024

Η Ιωνική επανάσταση:

το 499 πΧ οι Έλληνες της Ιωνίας στην Μ. Ασία

επαναστατούν εναντίον των Περσών της μεγάλης και μη ελληνικής δύναμης εξαιτίας

της πίεσης και τους υψηλούς φόρους των Περσών, και

εξοργισμένοι με τους τυράννους. Μια κινητήριος δύναμη ήταν η δράση του

Αρισταγόρα –τύραννου της Μιλήτου- με τις φιλοδοξίες του που ήθελε να υποτάξει τη Νάξο και τις Κυκλάδες συμπράττοντας με τους Πέρσες, ενώ ίσως και να πραγματοποιούσε κάποια επίθεση στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Η αποτυχία του και η έντονη δυσαρέσκεια των Ιώνων ώθησαν τον Αρισταγόρα να ενωθεί με τους Ίωνες εναντίον των Περσών τυράννων τους.

Έτσι, ο Αρισταγόρας εγκαταλείπει το τυραννικό αξίωμα και στρέφεται σε προσπάθεια απόπειρας των τυράννων και των άλλων ιωνικών πόλεων. Οι τύραννοι πέφτουν εύκολα και έτσι αποφεύγεται εν γένει η αιματοχυσία (εκτός της Μυτιλήνης). Έπειτα οι Ίωνες εκφράζουν την ενότητά τους μέσω ενός κοινού νομίσματος. Ο Ηρόδοτος κάνει λόγο για τις προσπάθειες του Αρισταγόρα να εξασφαλίσει την υποστήριξη του βασιλιά της Σπάρτης **Κλεομένη**, τον Σπαρτιάτη βασιλιά, που έχει τα βασικά σπαρτιατικά χαρακτηριστικά: επιφυλακτικός, συντηρητικός και γεμάτος καχυποψία για τις μακρινές περιπέτειες.

Αντίθετα, με το Σπαρτιάτη βασιλιά Κλεομένη, οι Αθηναίοι αποδείχτηκαν περισσότερο δεκτικοί στις εκκλήσεις του Αρισταγόρα. Οι Αθηναίοι έστειλαν 20 πλοία σε βοήθεια των Ιώνων και οι Ερετριείς

5. Η **Ιωνική επανάσταση** ολοκληρώνεται σχεδόν 6 χρόνια έπειτα από την έναρξή της , το 494 π.Χ. με μια **μεγάλη ναυτική ήττα των Ιώνων κοντά στη Μίλητο**.

Η Μίλητος της Μ. Ασίας

Μία από τις πιο ανεπτυγμένες και πλουσιότερες πόλεις του ελληνικού χώρου και μητέρα φιλοσόφων όπως: Αναξίμανδρου, Θαλή και Αναξαγόρα. Για αυτήν και τη σημασία της στην έκβαση της ιστορίας βασική πηγή είναι ο Ηρόδοτος (6.21.2).

Με την άλωσή της το 494 πΧ και την κατά συνέπεια εξανδραπόδιση των αμάχων γυναικόπαιδων καθώς και την αρπαγή και μεταφορά των ανδρών της στις εκβολές του Τίγρη, στην αθηναϊκή κοινωνία γεννήθηκε ο φόβος μίας αντίστοιχης μοίρας για την ηπειρωτική Ελλάδα. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζεται έκδηλα με την αντίδραση της Αθήνας στην τραγωδία του Φρύνιχου «Μιλήτου Άλωσις» το 494 π.Χ.: για τη διδασκαλία της του επέβαλαν ένα πρόστιμο 1000 δραχμών, διότι δεν ήθελαν να θυμούνται *οίκεϊα κακά*.

ΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗ

Στο κλίμα ανησυχίας και φόβου που επικρατούσε μετά την άλωση της Μιλήτου στην Αθήνα, στο πολιτικό προσκήνιο ανελίχτηκε ο **Θεμιστοκλής**. Μόλις είχε εκλεγεί άρχων και όμως κατάφερε να πείσει τους Αθηναίους να χρησιμοποιήσουν και να αλλάξουν τα τρία φυσικά λιμάνια του Πειραιά σε εμπορικές και ναυτικές οχυρωμένες πόλεις.

Ο Θεμιστοκλής προερχόταν από μία οικογένεια με μη πολιτική ισχύ και ο ίδιος σε αντίθεση με άλλους πολιτικούς στηρίχθηκε στους εμπόρους και όχι τους επαγγελματίες που ασχολούταν λ, .χ. με τη γη. Η ευαισθητοποίηση και η διορατικότητά του απέναντι στην περσική απειλή οδήγησε στον εγκωμιασμό του από τον Θουκυδίδη (1.138).

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην αρχή της επανάστασης το μεγαλύτερο μέρος των **Σάρδεων** (πρωτεύουσας της σατραπείας της Λυδίας) πυρπολήθηκε. Ο βασιλιάς Δαρείος ποτέ ξέχασε αυτό το γεγονός και ήθελε να εκδικηθεί για αυτή την καταστροφή, εφάμιλλη για τους Πέρσες με εκείνη της Μιλήτου για τους Έλληνες.

Δαρείος και η 1^η και 2^η εκστρατεία κατά της Ελλάδας

Ο Δαρείος με αφορμή την πυρπόληση των Σάρδεων και την επιθυμία του να εκδικηθεί οργάνωσε το 492 πΧ εκστρατεία κατά της Ελλάδας με αρχηγό τον γαμπρό του (σύζυγος της κόρης του) Μαρδόνιο. Η προσπάθεια χρήστηκε από αποτυχία, καθώς ναυάγησε περιπλέοντας στην Χερσόνησο της Χαλκιδικής. Όμως, κατάφερε να κατακτήσει τη Θράκη, τη Θάσο και τη Μακεδονία. Ύστερα από την πάροδο 2 ετών προσπαθεί με δεύτερη εκστρατεία, κατά μέτωπο μέσω του Αιγαίου, αυτή τη φορά. Μολονότι κάποιες ελληνικές πόλεις (π.χ. **Άργος και Θήβα**) φοβούμενοι να μην έχουν την μοίρα της Μιλήτου υποτάχθηκαν με τους Πέρσες, **η Σπάρτη και η Αθήνα παρέμειναν σταθερές στις απόψεις τους να αντισταθούν.**

Πρωταρχικό σκοπό είχε ο Δαρείος να εκδικηθεί την Αθήνα και την Ερέτρια ως προς την συνεισφορά τους στην Ιωνική επανάσταση. Το 490 π.Χ. το καλοκαίρι ο στόλος του υπό την διοίκηση του ανιψιού του Αρταφέρνη και του Δάτη έφτασε στην Ελλάδα.

Η Ερέτρια έπεσε γρήγορα και λεηλατήθηκε σε απάντηση των Σάρδεων. Οι κάτοικοι της εξορίστηκαν.

Οι Πέρσες έπλευσαν προς τον **Μαραθώνα Αττικής**. Η αθηναϊκή εκκλησία ψήφισε την αποστολή δυνάμεων στον Μαραθώνα. Η Σπάρτη ισχυρίστηκε πως δεν μπορούσε να πολεμήσει πριν από τη νέα Σελήνη εξαιτίας μίας πολύ σημαντικής δωρικής γιορτής προς τιμήν του Απόλλωνα, τα Κάρνεια. Μάλλον επειδή οι Σπαρτιάτες ήταν βαθιά θρησκευόμενοι και καθόλου δειλοί στον πόλεμο ο λόγος αυτός ήταν μάλλον ειλικρινής.

Η μάχη του Μαραθώνα 490 π.Χ.:

Οι Αθηναίοι υστερούσαν αριθμητικά έναντι των Περσών. Παρ'όλα αυτά οι Αθηναίοι αντιμετώπιζαν ένα σοβαρό θέμα, την έλλειψη ομοφωνίας μεταξύ των 10 στρατηγών (άλλοι ήθελαν να περιμένουν την σπαρτιατική βοήθεια, άλλοι όχι).

Οι Αθηναίοι με τη σκέψη ότι οι Πέρσες πρόκειται να αναχωρήσουν προς το λιμένα του Φαλήρου - ο στρατηγός Μιλτιάδης έπεισε τους συστράτηγούς του, να επιτεθούν αμέσως.

Έτσι, το 490 π.Χ. οι Αθηναίοι με τους Πλαταιείς επιτέθηκαν εναντίον των Περσών στο Μαραθώνα. Οι Πέρσες ηττήθηκαν κατά κράτος.

Ο Αισχύλος πολέμησε στη μάχη του Μαραθώνα:

Για τις δυο επόμενες γενιές οι Μαραθωνομάχοι θα τιμώνται ως πρότυπα των αθηναϊκών ηθών/ αξιών σε μια όλο και πιο αβροδίαιτη και περίπλοκη κοινωνία. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι Αθηναίοι συμμερίζονταν αυτό το συναίσθημα χαράς για τη νίκη τους έναντι των Περσών στον Μαραθώνα. Η τακτική σπύλωσης πολιτικών αντιπάλων ότι είχαν φιλοπερσικά συναισθήματα θα επικρατεί για χρόνια.

Η νίκη για την Αθήνα: πολιτικές συνέπειες

Η νίκη μετά τη μάχη του Μαραθώνα έφερε αλλαγή στο πολιτικό προσκήνιο της Αθήνας. Όπως είναι επόμενο ήταν μεγάλη η ανάγκη για ικανούς στρατιωτικούς διοικητές. Έτσι, καθιερώθηκε μία νέα μορφή εκλογής αρχόντων. Από το 487 π.Χ. οι άρχοντες άρχισαν να αναδεικνύονται μέσω κλήρωσης από υποψηφίους που προέρχονταν από τους δήμους, όπως ακριβώς γινόταν με τα μέλη της βουλής των πεντακοσίων.

Αυτό όμως είχε την συνέπεια οι φιλόδοξοι να μεταβάλουν το ενδιαφέρον τους από το αξίωμα του άρχοντος σε εκείνο του στρατηγοῦ, με αποτέλεσμα την παρακμή της επιρροής της εξ Ἀρείου Πάγου Βουλῆς που συγκροτούνταν από πρώην άρχοντες. Η επιλογή μέσω κλήρου ήταν μια διαδικασία άρρηκτα συνδεδεμένη με τη δημοκρατία στην Ελλάδα και στόχευε στον αφανισμό ομάδων με ιδιοτελείς σκοπούς. Ωστόσο, οι Αθηναίοι υπέβαλλαν όλους τους επίδοξους αξιωματούχους στη διαδικασία της δοκιμασίας.

Εμπνευστής αυτής της μεταρρύθμισης ήταν ο Θεμιστοκλής (που ήταν αντίθετος με την αριστοκρατική νοοτροπία), που όμως δεν κατάφερε να εντοπίσει τις μακροχρόνιες επιπτώσεις της μεταρρύθμισης. Ταυτόχρονα, με εμπνευστή ήδη τον Κλεισθένη, η Αθήνα δοκίμασε με επιτυχία την διαδικασία του οστρακισμού.

Επρόκειτο για μία διαδικασία που είχε σκοπό την αποφυγή εμφάνισης ενός νέου τύραννου μέσω εξορίας διάρκειας δέκα ετών. Η διαδικασία του οστρακισμού διεξάγονταν κάθε άνοιξη στην Αθήνα και οι Αθηναίοι είχαν τη δυνατότητα να χαράξουν σε όστρακα (κομμάτια από σπασμένα αγγεία) τα ονόματα αυτών που θα ήθελαν να απομακρύνουν.

Το 486 π.Χ. ανακαλύπτουν στο Λαύριο μία πλούσια φλέβα αργύρου, η οποία έδωσε πάνω από 2 τόνους πολύτιμου μετάλλου την πρώτη χρονιά. Αυτή η πηγή προσόδων δημιούργησε μία αντιπαράθεση ανάμεσα στον Αριστείδη που ήθελε το διαμοιρασμό στους πολίτες, και το Θεμιστοκλή να ναυπηγηθεί στόλος. Με την απόφαση του οστρακισμού του 482 π.Χ., αποφασίστηκε να ναυπηγηθεί ο στόλος, που αργότερα θα έσωζε και τον Ελλαδικό χώρο, ενώ ο Αριστείδης έφυγε στην εξορία.

Εκστρατεία του Ξέρξη:

Το 484 π.Χ. ο Ξέρξης (γιος και διάδοχος του Δαρείου εγγονός του Κύρου), μολονότι στην αρχή ήταν διστακτικός, αποφάσισε να πραγματοποιήσει την εκστρατεία κατά των Ελλήνων. Οι Έλληνες πληροφορήθηκαν πως ένας μεγάλος στόλος ναυπηγήθηκε από τα λιμάνια της Περσίας και προετοιμάστηκαν κατασκευάζοντας πολεμικά πλοία.

Όταν οι Πέρσες έφτασαν στην Ελλάδα αναζήτησαν γῆν και ὕδωρ και πόλεις όπως η Θήβα και η Θεσσαλία συμμορφώθηκαν. Το 481 π.Χ. πραγματοποιήθηκε στην Κόρινθο ένα συνέδριο και εκεί 31 πόλεις της Αθήνας και της Πελοποννησιακής Συμμαχίας σχημάτισαν ένα συνασπισμό που από τους ιστορικούς ονομάζεται «Ελληνική συμμαχία».

Το γενικό πρόσταγμα των επιχειρήσεων σε ξηρά και θάλασσα το ανέλαβε η **Σπάρτη**. Σε μια αποτυχημένη προσπάθεια της Ελληνικής Συμμαχίας να εντοπίσουν μια θέση κατάλληλη για άμυνα στην Βόρεια Ελλάδα, τοποθέτησαν μια χερσαία δύναμη στα στενά των Θερμοπύλων και μια ναυτική δύναμη στο Αρτεμίσιο, ανοιχτά της Βόρειας Εύβοιας.

Οι **Αθηναίοι** επιλέγουν μέσω ψηφίσματος την εκκένωση της Αττικής και την αναμονή της έκβασης στη νήσο Σαλαμίνα και στη γειτονική Τροιζήνα.

Η «Ελληνική συμμαχία», αντιμετώπισε τόσες δυσκολίες που το μαντείο των Δελφών είπε ένα πλήθος χρησμών σε προσπάθεια να αποθαρρύνει την προβολή αντίστασης στους Πέρσες.

Μάχη των Θερμοπυλών:

Ο Σπαρτιάτης Λεωνίδας βρίσκεται με μικρή σχετικά δύναμη εκεί. Ενώ είχε ανατεθεί σε τοπικές ομάδες Φωκέων η φύλαξη μιας μυστικής διάβασης πάνω από τα βουνά που οδηγούσε στα μετόπισθεν των ελληνικών δυνάμεων. Ένας Έλληνας πρόδωσε το μυστικό στους Πέρσες και όταν αυτό έγινε αντιληπτό από το Λεωνίδα εκείνος αποδέσμευσε τον κύριο όγκο των δυνάμεων. Οι 300 πολέμησαν ηρωικά μέχρι τέλους, αλλά ηττήθηκαν από τους Πέρσες. (Μάχη γνωστή για την ηρωική της σημασία, βλ. Θερμοπύλες του Καβάφη).

Ναυμαχία της Σαλαμίνας:

Μετά τη νίκη τους στις Θερμοπύλες, οι Πέρσες προχώρησαν στην κεντρική Ελλάδα και την Αθήνα. Φόβοι του **Θεμιστοκλή** μήπως οι Έλληνες αποφασίσουν τελικά να αναμετρηθούν με τους Πέρσες στον ισθμό της Κορίνθου και όχι στη Σαλαμίνα.

Ο Ηρόδοτος αφηγείται πώς η **Αρτεμισία**, βασίλισσα της Αλικαρνασσού, προσπάθησε χωρίς επιτυχία να συμβουλέψει τον **Ξέρξη** να μην εμπλακεί σε μία άσκοπη μάχη. Αυτός σύντομα κατάλαβε πως εκείνη τελικά είχε δίκιο, όταν είδε το στόλο του να μην μπορεί να ελιχθεί στα στενά της Σαλαμίνας, με συνέπεια να χάσει πάνω από 200 πλοία, επομένως μια συντριπτική περσική ήττα.

Ο Ξέρξης δεν αποδέχτηκε ψύχραιμα αυτή την ήττα και αντ' αυτού εκτέλεσε τους Φοίνικες κυβερνήτες των πλοίων ως επίδειξη δειλίας. Το 479 π.Χ., οι δυνάμεις του Ξέρξη με ηγέτη τον Μαρδόνιο καταστράφηκαν στις Πλαταιές από τον πολυπληθέστερο ελληνικό στρατό που κινητοποιήθηκε. Ταυτόχρονα ο ελληνικός στόλος απελευθέρωσε τους Ίωνες κοντά στη Μίλητο, εξαλείφοντας την περσική απειλή.

Αυτό το θέμα παρουσιάζουν ο Αισχύλος στην τραγωδία *Πέρσαι* το 472 π.Χ. και ο Ηρόδοτος στο ιστορικό του έργο. Μέχρι πρόσφατα οι μελετητές και οι ελληνικές ιστορικές πηγές ακολουθώντας την ελληνοκεντρική προσέγγιση των *Περσών*, παρουσίαζαν και γελοιοποιούσαν την Περσική αυτοκρατορία, ως απλή μορφή του «ανατολικού δεσποτισμού». Ενώ και η πλειοψηφία των σύγχρονων ιστορικών υπήρξαν «ελληνοκεντρικοί», ακολουθώντας κυρίως Έλληνες συγγραφείς του 5ου αιώνα.